

die het in de laatste jaren ook vanwege de officiële instanties moest ondervinden, met zijn gewone geestdrift en onstuimigheid en met al zijn geestesgaven verdedigde en nieuwe luister wilde bijzetten.

R. van Uytven

IN MEMORIAM PROF. DR. LOUIS JADIN 1903-1972

Op 30 maart 1972 overleed in een ziekenhuis te Herent Kanunnik Louis Jadin. Hij was geboren te Namen op 11 januari 1903, en begon zich vanaf 1920 voor te bereiden op het priesterschap, maar studeerde te Leuven tegelijkertijd geschiedenis. Hij promoveerde daarin met een proefschrift over de stichting van het bisdom Namen, dat nooit het licht zag. Inderdaad is het werk van de synthese voor zijn onrustig temperament pijnlijk geweest, en heeft hij zijn beste krachten besteed aan het opzoeken van nieuwe bronnen.

Priester gewijd in 1928, werd hij twee jaar later verbonden aan de redactie van het *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique*, waarvan de Leuvense universiteit kort tevoren de uitgave had overgenomen. Hij heeft er honderden trefwoorden voor geleverd, die het hele domein van de kerkgeschiedenis bestrijken. Maar zijn verblijf te Rome, waar hij zijn theologische opleiding had gekregen, had hem de bekoringen van het archiefwerk en van het zoeken naar onbekende documenten doen kennen, en op dat gebied heeft hij de geleerde wereld laten profiteren, voornamelijk op twee domeinen: de geschiedenis van de Kerk in België gedurende de Nieuwe Tijd enerzijds, en die van Centraal-Afrika, speciaal die van de missie aldaar, anderzijds. Over beide heeft hij duizenden bladzijden bronnen uitgegeven. Wat het eerste van die onderwerpen betreft herinneren wij aan zijn publikatie van de Informatieprocessen voor de benoeming van bisschoppen in de Nederlanden, van de briefwisseling van kardinaal D'Alsace, van de *Lettere di Vescovi* en van de *Lettere di Particolari* betreffende de Nederlanden, van de briefwisseling van Baron Karg von Bebenburg, kanselier van Jozef-Clemens van Beieren, alle getrokken uit het Vaticaanse Archief en verschenen hetzij in de *Bibliothèque*, hetzij in het *Bulletin* van het Belgisch Historisch Instituut te Rome.

Voor zijn onderzoek over Centraal-Afrika heeft hij, behalve het Vaticaanse archief, talrijke andere depots onderzocht. Jarenlang placht hij er voor maanden op uit te trekken en onderzocht hij allerlei fondsen: die van kloosterorden te Rome, de Archives Nationales en die van ministeries te Parijs, die van Den Haag, van Lissabon en tot zelfs die van S. Paulo de Loanda in Angola. Telkens keerde hij met een rijke oogst terug, die hij dan annoteerde en uitgaf, grotendeels weer in de reeksen van het Belgisch Historisch Instituut, voor een ander deel in die van de Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen, waarvan hij lid was geworden. Nog een paar boekdelen over de geschiedenis van de oude Kongo lagen bij zijn overlijden vrijwel klaar, en zullen door genoemde instellingen worden in het licht gegeven.

De geschiedenis van de Kerk in België en die van de oude Kongo zijn ook de twee gebieden waarop hij zichzelf dwong in enige, overigens heel degelijke bijdragen, over de door hem verzamelde documenten meer dan een inleiding te schrijven maar er een ver-

halend overzicht uit te destilleren. Zij bewezen dat zijn gebrek aan synthese niet aan onvermogen was te wijten.

Zijn manier van werken was voor een invloedrijk ouder hoogleraar een reden om zich met succes te verzetten tegen een geregelde academische loopbaan van Jadin. Eerst in 1961 kreeg hij te Leuven een historische leeropdracht, vrije colleges over geschiedenis van de missie; tegelijkertijd werd hem een deel van het historische onderwijs aan de in 1954 gestichte universiteit Lovanium te Kinsjasa toevertrouwd, waar hij verschillende jaren een paar maanden ging doceren. In 1965 werd hij te Leuven tot geassocieerd hoogleraar benoemd. Hetzelfde jaar openbaarde zich een oogkwaal die hem op korte tijd vrijwel geheel van zijn gezichtsvermogen beroofde. Met een bewonderenswaardige levensmoed zette hij zijn werk onvermoeibaar met de hulp van een toegewijde medewerker tot een paar maanden voor zijn heengaan verder.

Het beeld dat wij van Jadin schetsen zou onvolledig zijn indien wij ook niet even een meer persoonlijke kant van zijn leven belichtten. Sedert de dertiger jaren hield hij zich ook met het maatschappelijk studentenwerk, speciaal ten behoeve van buitenlandse studenten, bezig. Vooral na de Tweede Wereldoorlog, toen zijn universiteit talrijke vluchtelingen en *displaced persons* opnam, of na de Hongaarse opstand van 1956, heeft hij zich zonder voorbehoud ingezet, steeds bereid om ook met eigen middelen hulp te bieden. Hij leeft in de herinnering van velen voort, niet alleen om zijn verdiensten als historicus, maar ook als een man van uitzonderlijke edelmoedigheid.

J. A. van Houtte

IN MEMORIAM PROF. DR. RAYMOND DE ROOVER 1904-1972

Op 14 maart 1972 is Prof. dr. Raymond de Roover vrijwel plots te New-York overleden. De Roover was op 28 augustus 1904 te Antwerpen geboren. Zijn vader was een zakenman, en aanvankelijk bereidde ook hij zich op een loopbaan in het bedrijfsleven voor door twee jaar handel te studeren, waarna hij als boekhouder in dienst trad, eerst bij een bank, en daarna bij een scheepvaartonderneming. Daar openbaarde zich voor het eerst zijn liefhebberij voor het verleden. Als vrijetijdsbesteding ging hij belang stellen in de geschiedenis van de boekhouding, en als eerste vrucht daarvan verscheen in brochurevorm, op eigen kosten gedrukt, een korte studie over *Jan Ympyn* (1928), de Antwerpse schoolmeester die in de zestiende eeuw het oudst bekende handboekje over het dubbel boekhouden had geschreven. Van dit werkje zocht hij zijn weg naar de middeleeuwse boekhouding. Het toeval heeft in het Stadsarchief te Brugge die van twee wisselaars bewaard, die waarschijnlijk in 1369 failliet gingen. Zij is de oudst bekende in de Nederlanden. Vanaf 1930 wijdde hij er verschillende studies aan: 'Quelques considérations sur les livres de comptes de Collard de Marke, 1366-1369', *Bulletin d'études et d'informations de l'Institut Supérieur de Commerce Saint-Ignace* (1930); 'Le livre de comptes de Guillaume Ruyelle, changeur à Bruges, 1369', *Handelingen Soc. Emulation Brugge* (1934). Maar ook de latere geschiedenis van de boekhouding bleef zijn aandacht gaande maken, getuige een nieuwe bijdrage over Ympyn, 'Een en ander over Jan Ympyn Christoffels', *Tijdschrift voor Geschiedenis* (1937), en studiën over de boekhouding, te Antwerpen bewaard, van de

Oostendse Compagnie: 'L'organisation administrative et commerciale de la Compagnie d'Ostende', *Bulletin ... Saint-Ignace* (1934); 'The Journal and Ledger of the Frigate Marquis de Prié, 1725-1726', *The Institute of Book-keepers' Journal* (1936). Een 'Coup d'oeil sur l'histoire des comptes en Belgique depuis le moyen âge jusqu'à la Révolution brabançonne', *Revue des sciences commerce* (1932), was als een aanloop tot het algemeen overzicht over de geschiedenis van de boekhouding, in 1937 in Marc Bloch's en Lucien Febvre's *Annales* verschenen, dat een grondige kennis van het onderwerp, ook buiten het Nederlandse kader, bewees.

De Roover was daarmee de erkende specialist geworden van de geschiedenis van de boekhouding. Al heeft hij daar later bij gelegenheid nog bijdragen toe geleverd, bijvoorbeeld 'Les comptes communaux et la comptabilité communale à Bruges au XIVe siècle', *Finances et comptabilité urbaines du XIIIe au XVIe siècle* (1964), intussen was er in zijn levensloop een beslissende wending, en in zijn werk een aanzienlijke verruiming opgetreden. In 1936 was hij gehuwd met de Amerikaanse geschiedkundige Florence Edler, die hij naar aanleiding van haar opzoeken in Belgische archieven had leren kennen, en vertrok hij met haar naar de Verenigde Staten. Waar zijn vroegere studiën hem in zijn vaderland geen vooruitzicht boden op een voortzetting en bekroning met een volwaardige academische titel, die hem de toegang tot een academische loopbaan kon openen, was dat in Amerika wel het geval. Hij liet zich achtereenvolgens inschrijven aan de Harvard Business School en aan de universiteit te Chicago, en promoveerde aan de laatste in 1934 tot Ph. D. in de Economie met een proefschrift over *Money, Banking and Credit in Medieval Bruges*, waarvan de publikatie in 1948 een volledig nieuw licht op de financiële geschiedenis van de grote Vlaamse handelsstad wierp en voorgoed de faam van De Roover als historicus vestigde.

Tijdens zijn studie te Boston had Prof. Gras De Roover gewonnen voor de bedrijfs-geschiedenis. Met het oog op de middeleeuwse fase daarvan heeft De Roover verschillende studiereizen naar Italië gemaakt, en heeft hij er jaren verbleven. Daaruit groeiden een aantal nieuwe studiën die meestendeels buiten het kader van dit tijdschrift liggen, maar waarvan andere toch weer voor de geschiedenis van de Nederlanden kostbare aanwinsten betekenden. Zijn langdurig onderzoek van het economisch archief van de Medici te Florence leidde niet alleen tot een opmerkelijke geschiedenis van hun bank (1948), die uitgebreid en herwerkt verschillende herdrukken kende, maar ook tot een belangrijke bijdrage over haar werking te Brugge, 'Oprichting en liquidatie van het Brugse filiaal van het bankiershuis der Medici', *Mededelingen Kon. Vl. Acad. Wet., Klasse Letteren* (1953). Eveneens tot de bedrijfsgeschiedenis ressorteert zijn artikel over 'The Business Organisation of the Plantin Press in the Setting of Sixteenth Century Antwerp', *Gulden Passer* (1956).

Na zijn onderzoek over de Brugse markt brachten zijn verblijven in Italië, speciaal de rijkdom van het archief Dabini te Prato, hem op de weg van de geschiedenis van het geld en van de financiële technieken. Zijn *Evolution de la lettre de change* (1953) blijft in dezen het fundamentele werk. Maar ook hier betroffen verschillende van zijn studiën in het bijzonder de Nederlanden, zowel Brugge (*The Bruges Money Market around 1400*, Verhandel. Kon. Vl. Acad. Wet., 1968) als Antwerpen ('Anvers comme marché monétaire au XVIe siècle', *Belgisch tijdschrift voor filologie en geschiedenis*, 1954) of het vraagstuk van de Nederlandse handelsbalans in de Middeleeuwen ('La balance commerciale des Pays-Bas au quinzième siècle', *ibidem* 1959). Die Italiaanse achtergronden hebben ook zijn belangstelling gewekt voor het milieu van de Italiaanse koopliedenkolonies te Brugge en hun organisatie: 'La communauté des marchands lucquois à Bruges de 1377 à 1404', *Handelingen Soc. Emulation Brugge* (1949).